

Biseksualiteit in romantische relaties: een eerste verkenning

Emiel Maliepaard¹

¹Atria: Kennisinstituut voor Emancipatie en Vrouwengeschiedenis, Amsterdam

Samenvatting

Dit artikel is een eerste verkenning naar de positie van biseksualiteit in romantische relaties. Op basis van interviews met 31 biseksuele personen (21 vrouwen, 10 mannen) wordt er een beeld geschetst van de acceptatie van biseksualiteit in relaties. Relaties zijn niet alleen een verbintenis of afspraak tussen de relatiepartners, maar worden gevormd door netwerken van emoties, gevoelens, en betekenissen vanuit zelf, partner(s), sociale omgeving en de maatschappij *an sich*. Dit artikel laat zien dat het denken en doen van romantische partners beïnvloed worden door stereotypen over biseksualiteit, mononormativiteit, en de institutionalisering van monogamie. Partners zijn daarin niet alleen lijdend voorwerp maar kunnen juist ook ruimte creëren voor biseksualiteit binnen relaties.

Romantische relaties worden gezien als ankerpunt in ons sociale leven; vanuit sommige heteronormatieve benaderingen zelfs als fundament van de samenleving (Gustavson, 2009). Hoewel Nederlands onderzoek geen uitsluitsel geeft wat betreft de omvang van het aantal biseksuele personen (mensen die zich als biseksueel identificeren en/of seksueel c.q. romantisch aangetrokken zijn tot mensen van meerdere geslachten), geven een tweetal surveys uit respectievelijk het VK en de VS enig inzicht in de omvang van biseksualiteit in bepaalde subgroepen: Het aantal Britse jongeren (18-24 jaar) die zichzelf als biseksueel identificeren is gestegen van 2% in 2015 naar 16% in 2018: een verachtvoudiging in drie jaar tijd (YouGov, 2019). Zo'n 34% van de ondervraagde Amerikanen (18-34 jaar) noemt zich niet exclusief hetero- of homoseksueel (YouGov, 2018) en voelt zich in meer of mindere mate seksueel aangetrokken tot mensen van meerdere geslachten.

Daar waar romantische relaties voor homoseksuelen, lesbiennes en heteroseksuelen wordt geassocieerd met een betere mentale gezondheid, blijkt dit voor biseksuelen niet per se het geval. Er zijn aanwijzingen dat biseksuelen door hun romantische relaties meer stress en mentale problemen kunnen ervaren (Feinstein & Dyar, 2018). Mogelijke bronnen van stress kunnen zijn het ontbreken van acceptatie, het onzichtbaar worden van de eigen seksuele identiteit of voorkeur, maar ook

de moeilijkheid om biseksualiteit (als seksuele en/of emotionele aantrekkingskracht) een plaats geven in romantische relaties (Feinstein & Dyar, 2018). Onderzoek naar romantische relaties van biseksuele personen staat echter nog in de kinderschoenen (Baumgartner, 2017; Lahti, in druk), hoewel de eerste onderzoeken op dit gebied al stammen uit de tijd van de aids-epidemie (Klesse, 2011).

Het onderzoek naar biseksualiteit laat zich opdelen in drie lijnen: (1) de intersectie tussen biseksualiteit en polyamorie, (2) de uitdagingen en strategieën om de eigen biseksualiteit zichtbaar te maken in romantische (vaak monogame) relaties, en (3) hoe biseksualiteit als seksuele identiteit en aantrekkingskracht wordt ervaren in relaties.

Gusmano (2018) spreekt bijvoorbeeld over de complicaties om als biseksueel en als polyamoreus persoon uit de kast te komen in Italië; het belang om onzichtbaar te blijven vanwege iemands biseksuele gaardheid en polyamoreuze levensstijl; en de negativiteit die men kan ervaren vanwege diens seksuele en relationele voorkeuren. Gusmano geeft aan dat niet-normatieve omgevingen zoals *queer* sociale relaties en activiteiten nodig zijn om de vrijheid te ervaren als polyamoreuze biseksueel. Braida (in druk) laat zien dat ook de polyamoreuze gemeenschap in Italië niet altijd open staat voor biseksuele personen en dat er onder biseksuelen ook soms angst is om als polyamoreus te worden gezien vanwege (geïnternaliseerde) vooroordelen over biseksuelen als mensen die niet loyaal zijn, hyperseksueel zijn en van twee walletjes eten. Gustavson (2009) laat zien dat de veronderstelde link tussen biseksualiteit en polyamorie bij biseksuele participanten leidt tot het heroverwegen en verkennen van monogamie als

Dr. E. Maliepaard is wetenschappelijk onderzoeker bij Atria, Kennisinstituut voor Emancipatie en Vrouwengeschiedenis, Amsterdam

Correspondentieadres: e.maliepaard1@gmail.com

Ontvangen: 25 november 2019; Geaccepteerd: 29 januari 2020

gewenste relatievorm, maar ook tot irritaties bij monogame participanten.

Wat betreft onderzoek naar de moeilijkheden om biseksualiteit zichtbaar te maken in romantische relaties wordt er vaak gesteld dat biseksuelen in langdurige monogame relaties bijna altijd door anderen worden gezien als heteroseksueel of homoseksueel, afhankelijk van het geslacht van diens partner (bijv. Daly, in druk). Deze veronderstelde link tussen iemands seksuele geaardheid en het geslacht van iemands partner wordt mononormativiteit genoemd (Ault, 1996). Hierdoor vinden biseksuelen het moeilijk om zichzelf te uiten als biseksueel. Onderzoek richt zich bijvoorbeeld op strategieën hoe biseksuelen zich dan wel zichtbaar kunnen maken door verbale en non-verbale uitingen en bijvoorbeeld door kleding en uiterlijk (bijv. Daly, King, & Yeadon-Lee, 2018; Hartman, 2013; Hayfield et al., 2013).

Een derde lijn richt zich op hoe biseksualiteit ervaren wordt binnen romantische relaties. Hier gaat het om hoe biseksuele personen en hun partner(s) biseksualiteit "onderhandelen" binnen romantische relaties (Lahti, 2015). In dergelijke studies wordt aandacht besteed aan vooroordelen en stereotypen die biseksuele personen kunnen ervaren in romantische relaties, alsook conformatie aan bepaalde normen, waarden en ideaalbeelden uit de samenleving betreffende relaties. Iemands biseksuele geaardheid kan dan bijvoorbeeld helemaal verdwijnen (Lahti, 2015). Stereotypen kunnen niet alleen het denken en doen beïnvloeden van iemands partner, maar kunnen ook geïnternaliseerd worden door biseksuele personen en daarbij van invloed zijn op hun beeld van romantische relaties en hoe ze hun relaties ervaren en vormgeven (Baumgartner, 2017). Baumgartner (2017) benoemt in het bijzonder stereotypen omtrent vreemdgaan, promiscuïteit en non-monogamie als vooroordelen die het relationele denken en doen van biseksuelen beïnvloeden (ook Gustavson, 2009).

Romantische relaties zijn niet alleen een afspraak of verbintenis tussen twee, of meerdere, mensen, maar omvatten ook een netwerk van emoties, gevoelens en betekenissen (Lahti, in druk). Deze emoties, gevoelens en betekenissen zijn nooit "af". Bovendien ontstaan deze elementen niet alleen in romantische relaties tussen mensen, maar worden ze beïnvloed door intrapsychische factoren (karakter, persoonlijke omstandigheden etc.) en interpersoonlijke factoren zoals interacties met familieleden en vrienden. Tot slot spelen er ook nog contextuele factoren een rol zoals discoursen in de bredere samenleving en de positie van biseksualiteit binnen ons sociale leven (Lahti, in druk). Een voorbeeld van een discours is wat men in het Engels *compulsory coupledom* noemt: een discours waarin monogamie de norm is. Dit discours benadrukt dat een succesvolle ro-

mantische relatie een duurzame en exclusieve relatie is tussen twee personen (Toft & Yip, 2018). Hoewel de nadruk binnen dit discours ligt op het heteroseksuele koppel, is er ook ruimte voor een duurzame en exclusieve relatie tussen twee mannen of twee vrouwen (Gustavson, 2009).

De ervaring van biseksualiteit binnen relaties wordt dus duidelijk beïnvloed door de maatschappelijke positie van biseksualiteit, de acceptatie van biseksualiteit, en hoe men biseksualiteit vormgeeft. Verscheidene vooroordelen zijn al genoemd in dit stuk: biseksuelen zijn promiscue, hyperseksueel, niet loyaal, gaan snel vreemd, eten van twee walletjes, eigenlijk gewoon homo, of op zoek naar aandacht (o.a. Felten, Van Hoof en Schuyf, 2010; Kangasvuo, in druk). De betekenisgeving van biseksualiteit wordt eveneens beïnvloed door het reeds besproken mononormativiteit, dat tevens veronderstelt dat seksuele voorkeuren en geaardheid onveranderlijk zijn.

Dit artikel is gepositioneerd in de derde lijn en wil vooral de gedachte exploreren dat de betekenisgeving van biseksualiteit binnen romantische relaties, en daarbij het denken en doen van de biseksueel en diens partner(s), beïnvloed wordt door intrapsychische, interpersoonlijke, en contextuele elementen.

Methoden

Dit artikel is een afgeleide van mijn promotieonderzoek (2015-2018) naar de seksuele identiteitsonderhandelingen van biseksuele personen (zie Maliepaard, 2018a voor een uitgebreide omschrijving van onderzoeksmethoden). Hiervoor heb ik in totaal 31 biseksuele personen geïnterviewd tussen de 18-35 jaar. In totaal heb ik 21 vrouwen geïnterviewd en 10 mannen. Dit aantal is inclusief drie transgender personen die zich in binaire termen identificeren. In totaal 28 personen identificeerden zich exclusief als biseksueel, één exclusief als panseksueel en twee als biseksueel en panseksueel.¹ Queer werd eveneens genoemd door een tweetal participanten, maar vooral als een houding ten opzichte van gender en seksualiteit en niet direct als een seksuele identiteit.

De geïnterviewden zijn via twee kanalen geworven: enerzijds een mix van online en offline werving via lokale cafés, LHBT-café's en LHBT-organisaties, anderzijds een online werving via lokale (niet-LHBT) facebook-groepen. De meeste deelnemers zijn geworven via sociale media (24), de rest via mijn persoonlijke netwerk (drie), officiële LHBT-organisaties (drie) en, tot slot, één iemand via een andere participant.

¹ In wetenschappelijke literatuur spreken we over pluriseksuele oriëntaties als we spreken over mensen die zich seksueel en/of emotioneel aangetrokken voelen tot meerdere geslachten of genders. Pluriseksuele identiteiten zijn o.a. biseksueel, panseksueel en/of queer (Maliepaard, 2018c). Vanwege de leesbaarheid en herkenbaarheid wordt hier de term "biseksualiteit" gebruikt.

De semigestructureerde interviews vonden plaats op een door de participant gekozen locatie: meestal een eetcafé of bij iemand thuis. De interviews duurden gemiddeld 1 uur, met als uitschieters een interview van 37 minuten en een interview van 100 minuten. Het onderzoek zelf focuste zich op de vraag in hoeverre biseksuele personen hun seksuele oriëntatie en/of identiteit kenbaar maakten in hun dagelijks leven, binnen welke situaties en op welke manieren. Dit artikel beperkt zich tot de relatie-ervaringen van participanten. Alle namen in dit artikel zijn pseudoniemen.

Resultaten

Eén van de belangrijkste conclusies van het onderzoek was dat biseksuele personen niet uit “de kast wilden komen” omdat dit voor hun een kunstmatige en heteronormatieve bekentenis is van *anders zijn* zodat heteroseksuelen (en homo’s en lesbiennes) met hen om kunnen gaan (Maliepaard, 2018a, 2018b). Wel wilden de participanten hun seksuele identiteit en/of oriëntatie kunnen uiten wanneer het voor henzelf *relevant* is, bijvoorbeeld in een gesprek over seksualiteit of relaties. Het uiten van hun seksuele identiteit of voorkeur was geen doel op zich, maar vooral een actie om iets anders te bereiken:

“Het uiten van biseksualiteit is vooral een middel om te laten zien dat ze eerlijke mensen zijn, graag worden gezien als volwaardige mensen, hun leven willen delen met anderen, een betere band willen opbouwen met anderen en, tot slot, geaccepteerd worden als mens door vrienden, familie, partner(s), of anderen uit hun sociale omgeving”
(Maliepaard, 2018a, p. 175).

Het is dan ook niet verrassend dat biseksualiteit binnen relaties een centrale positie kan innemen, meer structureel of meer tijdelijk. Bijna alle participanten wilden hun partner(s) vertellen over hun biseksualiteit en bijna iedereen heeft dit gedaan bij de huidige en/of voormalige partners. Participanten die nog geen relatie hadden op het moment van het interview gaven aan dat dit een belangrijk moment was om meer naar buiten te treden over de eigen seksuele voorkeuren. Een Rotterdamse jongeman, Ben, gaf bijvoorbeeld aan dat hij dit zou doen ongeacht het geslacht van zijn toekomstige partner. Brian, een andere Rotterdamse man, alleen als hij een partner van gelijk geslacht zou krijgen, anders is het niet nodig om te praten over zijn niet-heteroseksualiteit.

Negatieve ervaringen

Binegativiteit – het hebben van negatieve vooroordelen en stereotypen over biseksuelen – kan een belangrijke rol spelen in het dating- en relatieleven van biseksuele personen. Nederlands panelonderzoek van het Amsterdam PinkPanel (2014) laat verder zien dat

22.5% van de LHT-respondenten niet zou willen daten met een biseksueel persoon en 39.2% zou geen relatie willen met iemand die biseksueel is. Mogelijke redenen van binegativiteit zijn te vinden in eerdere negatieve ervaringen met biseksuele personen, maar ook vooroordelen of discoursen die in de samenleving heersen en men kan internaliseren.

Hieronder vertelt Caroline over haar huidige vriend die in het begin moeite had met Caroline’s biseksualiteit:

Caroline: Dus nou, het had meer te maken met zijn eigen onzekerheid daarover. En dat is nu, we hebben nu... in april is het een jaar dus iets langer dan een jaar een relatie, nu is die angst er niet meer. Hij weet nu dat het gewoon wel goed zit en.... Ja, hij vindt het prima. Hij kent ook heel veel van mijn vrouwelijke vriendinnen, ook de gays met wie ik uitga enzo. En dat is eigenlijk gewoon prima.

Emiel: Okay dus hij is nu zeker over zichzelf of vertrouwt hij jou meer?

Caroline: Nou ja, het is niet dat hij me daarvoor niet vertrouwd, maar het was meer dat hij er gewoon bang voor was. Maar hij heeft wel altijd gezegd van "als je echt met een meisje wilt" - we hebben het daar echt wel vaak over gehad – "dat als je echt met een meisje wil zoenen of iets... ja weet je, doe dat dan maar. Als je het er maar niet met mij d'r over hebt." Nou dat wil hij dan niet. En hij wil dan wel dat het daarbij blijft en ik daar [voor een meisje] geen gevoelens voor krijg of zoiets. (Caroline, Amsterdam)

Bovenstaande quote laat zien dat de vriend van Caroline haar biseksualiteit in het begin lastig vond. Met name omdat hij bang was dat zij hem zou verlaten voor een vrouw. Dit had niet te maken met mogelijk vreemdgaan, maar vooral met onzekerheid over in hoeverre hij, als man, “genoeg” voor haar was. De vriend bedacht als oplossing dat Caroline dan maar met een meisje zou kunnen zoenen als ze dat echt zou willen, om zo ook haar seksuele aantrekkingskracht (maar niet haar emotionele aantrekkingskracht) tot vrouwen te kunnen bevredigen. Vanuit zijn eigen onzekerheid wilde hij met haar meedenken over mogelijke manieren om haar biseksualiteit een plaats te geven binnen de relatie, mede om zelf zo min mogelijk gekwetst te worden. Op moment van het interview, circa één jaar na start van de relatie, was dankzij vele gesprekken (Baumgartner, 2017 spreekt over emotiewerk) de angst weggeëbd.

Onzekerheid is een thema dat in veel interviews terugkwam als een reden waarom partners soms bang waren voor een relatie met een biseksueel persoon: ben ik genoeg of zal mijn biseksuele partner mij verlaten voor iemand van het andere geslacht? Deze vraag reflecteert zowel het idee dat biseksuelen met mannen en vrouwen seks moeten hebben om hun biseksualiteit te kunnen uitoefenen – dit werd in het verleden ook

wel parallelle biseksualiteit genoemd (Kuppens, 1996) – alsook het *compulsory coupledness* discours: Het idee dat je *alle* behoeften van je partner moet kunnen vervullen binnen je exclusieve romantische relatie. Met andere woorden, je moet perfect kunnen zijn voor je partner. Dit lijkt in de beleving van de partners van biseksuelen te schuren want in hoeverre weet je dat je genoeg bent voor iemand die op meerdere geslachten valt? Dit kan leiden tot onzekerheid. In het geval van Caroline heeft praten met haar vriend en de factor tijd ervoor gezorgd dat haar biseksualiteit nu geen issue meer is.

In het interview met Laura spreken we over biseksualiteit in relaties en zegt ze het volgende:

Laura: [Een vriendin van Laura] is bijvoorbeeld teruggegaan naar de mannen en dan is het wel even een soort van dingetje (...) Nou ja, dusse, met [vriendin van Laura] was het wel ffeen omslag voor [haar ex-vriendin] maar ik snap wel dat het niet zo leuk is dat als je net een vriendin hebt gehad en zij gaat ineens met een man. [Mijn ex-vriendin] was er ook altijd heel bang voor mij, "ja dan is het over en dan ga je ineens met een man, dat zou ik zo moeilijk vinden" Dat ze dan die angst heeft dat die man mij iets zou kunnen geven wat zij niet kon.

Laura spreekt over haar ex-vriendin met wie ze een aantal jaar een relatie had en waarbij haar biseksualiteit zo nu en dan ter sprake kwam: het was geen geheim maar ook niet per se een belangrijk onderdeel van haar leven en hun relatie. Desondanks sprak haar toenmalige lesbische vriendin een aantal keer uit dat ze heel erg bang was dat Laura haar zou verlaten voor een man. Ze was bang om haar vriendin op relationeel en seksueel gebied niet alles te kunnen bieden en dat een man dit wel zou kunnen. In de woorden van Laura: "nou ja, dat ik dan niet denk 'dit [de man] is het'". Deze angst reflecteert een fallocentrisch wereldbeeld waarin de man (en het mannelijk lichaam) meer te bieden heeft vergeleken met vrouwen (en het vrouwelijk lichaam). De biseksuele vrouwen in mijn studie geven aan dat de angst en onzekerheid om niet alles te kunnen bieden en de biseksuele partner daardoor overstapt naar iemand van een ander geslacht, groter is bij lesbische vrouwen dan bij een mannelijke partner.

Het gaat niet alleen over onzekerheid of angst wat betreft niet genoeg zijn, maar ook een angst bij een partner dat iemand zou vreemdgaan en dus het exclusieve karakter van de romantische relatie verbreekt. Een participant, Kim, vertelde over een avondje uit met mannelijke vrienden:

Kim: En ja, al die vrienden die kenden mij al 10, 12 jaar, dus ze noemden mij allemaal "schatje" en "moppie" en ze legden allemaal een arm om me heen. Dus nou ja, op een gegeven moment:

ik loop in de stad, zij zou met haar vrienden wat gaan doen, ik wat met mijn eigen vrienden. Het regende en zij [die vrienden] echt armen om me heen. Ze zien dat ik het koud heb en we staan in de etalageruit te kijken bij een winkel. En ik draai me om en ik krijg ineens een klap in me gezicht...

Emiel: Ja, van je vriendin toen?

Kim: Van m'n vriendin. (...) staat zij daar ineens weer. "ja en ik wist het wel." Weet je, zij was heel panisch omdat ik biseksueel was, dat ik dan met een andere man seks zou hebben.

(Kim, Rotterdam)

Onzekerheid over een biseksuele partner kan in de meeste gevallen leiden tot een negatieve opmerking (micro-agressie) of discussies over biseksualiteit, en kan daarmee onzekerheid of verminderd mentaal welbevinden tot gevolg hebben (Feinstein & Dyar, 2018). In sommige gevallen kan dit leiden tot geweld. Binnen mijn onderzoek, dat niet focuste op partnergeweld, is dit het enige voorbeeld van fysiek geweld. Kim vertelde me dat haar lesbische vriendin bang was dat ze haar zou verlaten, maar vooral dat ze vreemd zou gaan met een man. In de optiek van Kim was haar vriendin zelfs "panisch" hierover. In deze situatie is de onzekerheid en angst van haar lesbische partner geëindigd in een klap vanwege vermeend overspel met een mannelijke vriend.

Naast onzekerheid kunnen ook biseksuele stereotypen ervoor zorgen dat niet-biseksuelen geen relatie willen met een biseksueel persoon. Het reeds aangehaalde onderzoek van het Amsterdam PinkPanel geeft hier een indicatie van, hoewel het hier gaat om alleen LHBT-participanten die zichzelf hebben moeten aanmelden voor dit panel en dus een selecte groep respondenten zijn. Bart vertelt over zijn ex-vriendin bij wie hij zijn biseksualiteit openbaarde en daarmee zijn biseksualiteit een plaats wilde geven binnen de relatie. Dit had gevolgen:

Bart: Mijn vorige relatie... eigenlijk wisten mijn relaties het allemaal wel, maar mijn vorige relatie die heeft het uitgemaakt omdat ze dacht van "ja we weten allemaal niet hoe of wat en dat trek ik niet. Ehm, ben je dan niet gewoon homo?" (...)
(Bart, Amsterdam)

Bart vertelt dat zijn vriendin de relatie heeft beëindigd om zijn biseksualiteit, met vooral het argument of hij misschien wel homo was. Dit reflecteert eveneens een stereotype dat biseksuelen eigenlijk verkapt homoseksuelen zijn. Het idee dat er meer is dan homo of hetero of dat iemand zich seksueel/emotioneel aangehouden kan voelen tot meerdere geslachten lijkt vanuit deze opmerking niet aanwezig bij zijn ex-vriendin; haar uitspraak vertoont tekenen van internalisatie van mononormativiteit. Het is belangrijk te benadrukken wat de gevolgen kunnen zijn van een dergelijke gebeurte-

nis. Namelijk, Bart is huiverig geworden om te praten over zijn biseksualiteit en heeft dit daarom niet expliciet verteld aan zijn huidige vriendin: "terwijl het dus niet geheim is, maar ja. Ik ga daar ook niet, heel erg de aandacht op vestigen zeg maar."

Onzekerheid is echter niet per se noodzakelijk voor binegativiteit. Verscheidene participanten spraken over stigmatisering van biseksualiteit in het algemeen, ook binnen hun vriendenkring. Eén biseksuele vrouw uit Amsterdam reflecteerde in het interview op ervaren vooroordelen over haar biseksualiteit en sprak over een lesbische ex-vriendin die bijvoorbeeld simpelweg opmerkte: "ik vind het heel jammer dat jij biseksueel bent, zonde." Parallel aan de gevolgen van de opmerkingen van Bart's ex-vriendin heeft dit er bij deze vrouw ook voor gezorgd dat ze geen behoefte heeft om open te zijn over haar biseksuele oriëntatie in haar dagelijks leven: "ja, ik vind het voor mezelf dus niet iets moeilijks, alleen het is niet iets wat ik uit wil dragen omdat ik dat [negatieve opmerkingen en veroordelingen] vervelend vind." Dit beeld wordt tevens bevestigd door andere participanten zoals bijvoorbeeld de Amsterdamse Cherry: "Ik merk bij andere vrouwen dat het een obstakel vormt in het uiten naar anderen toe als je daar in je relatie al moeite mee hebt."

Ruimte voor biseksualiteit

De meeste participanten zijn open (geweest) over hun biseksualiteit in hun romantische relaties en hebben acceptatie ervaren van hun seksuele voorkeur en/of identiteit door hun partner(s). Natuurlijk kan dit het gevolg zijn van "selectie" tijdens het datingproces zoals een Rotterdamse man vertelt: Tijdens het daten benoemt hij zijn biseksualiteit en indien mensen dat niet accepteren dan gaat hij niet verder met deze persoon. Ook anderen geven aan hun biseksualiteit te benoemen na een paar dates om zo eerlijk te kunnen zijn.

Mensen zijn vanzelfsprekend geen passieve actoren die slechts stereotypen, vooroordelen en maatschappelijke discoursen internaliseren en hiernaar handelen; ieder individu heeft *agency* om zelf te handelen en bepaalde doelen, hetzij bewust of onbewust, na te streven (voor een uitgebreide discussie over *agency*/teleo-affectiviteit zie Maliepaard, 2018b; Schatzki, 2008). Binnen relaties kunnen partners vanzelfsprekend op meerdere manieren een biseksueel persoon ondersteunen of ruimte creëren voor iemands' biseksualiteit. Een Rotterdamse vrouw vertelde dat haar man de enige was die, op het moment van het interview, op de hoogte was van haar biseksualiteit. Een Amsterdamse vrouw vertelt dat ze niet open is over haar biseksualiteit in haar dagelijks leven, maar omdat ze openheid ervaart binnen haar relatie met een biseksuele man, kan ze er binnen zijn familie open over zijn.

Een Amsterdamse biseksuele vrouw, Sylvia, sprak over de ontdekking van haar biseksualiteit terwijl ze in een romantische relatie was met een man en hoe hij hierop reageerde:

Sylvia: Ehm... ja, ik weet eigenlijk niet zo precies. Ik denk ook, omdat hij zich ook niet bedreigd voelde daardoor ofzo, en er was op een gegeven moment een situatie op een festival waar ik versierd werd door een ander meisje. En in eerste instantie liep ik naar mijn vriend toe van "huh ik word versierd door een meisje." En hij zo van "oh, go for it!" weet je wel. "Oh hmm, wacht even"; toen moest ik ineens gaan nadenken van "wil ik dit wel?" En toen was het echt in een soort van flits: "Okay, ik ga ervoor." En nou ja, dat was dus een succesvolle avond zeg maar.

Emiel: Het triootje die avond

*Sylvia: Ja, precies ja. Ja, en dat was echt een soort van eyeopener, ook omdat hij zo reageerde. Zo van "nou ja, go for it!" Ook helemaal niet bezitterig of daar raar over doen, of... Hij vond het een leuk idee. En ja, we hebben dat ook wel, zeker ook veel door te praten en zo, ook samen wel een beetje verkend van "hey wat kan je daar nu mee, met die ontdekking van jou? En kunnen we daar samen iets mee?" Ja we hebben ook andere meisjes ontmoet samen, een beetje om mij te helpen ook om dat te ontdekken
(Sylvia, Amsterdam)*

Sylvia had tot op dit specifieke moment niet echt het idee dat ze biseksueel was: Ze had sowieso nog nooit van biseksualiteit gehoord. Op het moment dat ze door een meisje versierd wordt, is ze verrast en moet ze nadenken hoe hiermee om te gaan. De opmerking van haar vriend, een spontane en zelfverzekerde "go for it!", was voor haar een stimulans om haar biseksuele gevoelens te verkennen. Dit avondje eindigde met een triootje, maar ook hierna heeft Sylvia met haar vriend kunnen praten over haar biseksualiteit en hoe hiermee om te gaan. Uiteindelijk hebben ze ervoor gekozen om zo nu en dan seksueel actief te zijn met andere meiden (triootjes) en zo haar biseksualiteit te verkennen. Dit was voor beiden een interessante oplossing; voor Sylvia om de eigen biseksualiteit vorm te geven en ook voor hem om met andere vrouwen seks te kunnen hebben.

Hoewel de meerderheid van biseksuele vrouwen een monogame relatie verkiest (Daly, in druk) is binnen mijn onderzoek het openstellen van hun relatie een aantal keer besproken door biseksuele vrouwen die een relatie hadden met een man. Dit met als doel om hun *seksuele* gevoelens voor een vrouw vorm te kunnen geven binnen de romantische relatie. Caroline heeft bijvoorbeeld een semi-open relatie waarin ze met vrouwen kan zoenen ("geen seks") en Cherry had op het moment van het interview een *monogamish* relatie waarbij ze zo nu en dan (eigenlijk alleen) met andere vrouwen seks kon hebben. Desondanks vindt Caroline het lastig om met vrouwen te zoenen, met name omdat ze haar vriend niet wil kwetsen. Daarnaast waren er een tweetal vrouwen die polyamoreus zijn en op het ogen-

blik van het interview meerdere relaties hadden; echter benoemden beiden vrouwen dit als onafhankelijk van hun biseksuele oriëntatie (zie ook Braida, in druk).

Vanzelfsprekend gaat het niet alleen om het vormgeven van de relatie qua seksualiteit, maar spelen er ook andere facetten een rol in de acceptatie en ondersteuning van biseksuelen. Een aantal participanten noemt het deel uitmaken van het sociale leven van de biseksuele partner, bijvoorbeeld door ook de lesbische vriendinnen te kennen of mee te gaan naar belangrijke evenementen. Cherry sprak over haar vriend:

*Cherry: Jazeker ik denk dat hij sowieso heel openminded is, niet voor zichzelf in die zin, dat hij zelf niet bi is, maar wel iedereen accepteert zoals die is. En hij gaat gewoon mee naar Milkshake [een heterovriendelijk LHBT+ feest]. Hij gaat gewoon mee overal waar het kan, waar het mag. Waar überhaupt mannen toegestaan zijn, dus ik denk dat dat voor mij wel belangrijk is geweest dat dat zo is
(Cherry, Amsterdam)*

Het deel uitmaken van het sociale leven is volgens deze participant erg belangrijk geweest als vorm van acceptatie en ondersteuning van haar biseksualiteit. Het lijken misschien kleine activiteiten die mensen kunnen ondernemen, maar dit kan erg belangrijk zijn zoals Cherry aangeeft. Het is niet alleen een teken van een openminded karakter van de partner, maar kan ook worden gezien als acceptatie van de biseksuele partner – zoals gezegd één van de doelen van participanten om open te zijn over hun biseksualiteit. Ook binnen een ander onderzoek (Maliepaard, 2019) ben ik tegengekomen dat partners nadrukkelijk aandacht hadden voor de sociale aspecten van iemands biseksualiteit: Twee biseksuele mannen spraken over hun toenmalige heteroseksuele vrouwen die hen stimuleerden om gelijkgestemden te ontmoeten voor sociale activiteiten. Mike:

*Mike: Zo rond de jaren negentig in mijn toenmalige relatie, mijn vriendin waar ik mee samenwoonde was gewoon hetero, heb ik het weleens gehad over mijn gevoelens en hoe ik in elkaar zit. Toen zei zij weleens van: "Is het dan niets voor jou om dan met een clubje gelijkgestemden? Dat je daar je ei kwijt kan en het er eens over kan hebben?"
(Mike)*

Mike had zelf geen problemen met zijn biseksualiteit, maar ervaaarde wel vanuit de samenleving onbegrip over zijn seksuele oriëntatie. Hij vond het waardevol dat zijn toenmalige vriendin hem meerdere keren wees op het bestaan van een nationale bi-organisatie en, later, op een lokale bi-organisatie in de buurt van zijn woonplaats. Mike is door de aansporing van zijn toenmalige vriendin inderdaad langs gegaan bij deze

organisaties, actief geworden en heeft daardoor de sociale aspecten van zijn biseksualiteit kunnen vormgeven. De gesprekken en aansporingen van zijn vriendin waren voor hem een vorm van *empowerment* en hebben een belangrijke bijdrage geleverd aan zijn "biseksuele leven."

Bovenstaande voorbeelden laten zien dat acceptatie binnen de relatie belangrijk is, evenals onderdeel uitmaken van het sociale leven van de biseksuele partner. Beide komen samen in een gebeurtenis die een Rotterdamse biseksuele/panseksuele vrouw beschrijft. Haar vrouw was aanwezig tijdens een bijeenkomst waarin er sprake was van openlijke binegativiteit en stereotype-ring:

*Jemma: [Bij een LHBT+ organisatie] was zij voorlichter en was zij op een voorlichtingscursus. Daar ging het op een gegeven moment over biseksualiteit, en ook over dat vooroordeel. En toen was zij echt opgestaan van "Mijn partner is biseksueel en het is echt BULLSHIT dat ze allemaal vreemdgaan." Zo. Want daar ging het toen over, dat het toch wel waar was want "je MOET het wel missen. Als je met een man ben dan mis je een vrouw en als je met een vrouw bent dan mis je een man. Dus het moet wel zo zijn... want je valt op allebei."
(Jemma, Rotterdam)*

Jemma hoorde later van haar partner over deze bijeenkomst en hoe haar partner reageerde op biseksuele stereotypen en binegativiteit. Ze ervoer het als erg positief dat haar vrouwelijke partner zich in het openbaar uitsprak tegen deze stereotypen en ook nog een persoonlijke noot gebruikte om deze vooroordelen te ontkrachten: "ik heb al heel wat relaties gehad in mijn leven, maar dit is echt de fijnste en ze is bi en *whatever*." Jemma ervoer dit als "echt heel gaaf" en vertelde dat ze zich echt gesteund voelde in haar bi/panseksuele identiteit.

Discussie

Bovenstaande is een eerste poging om de relationele ervaringen van biseksuele personen te begrijpen. In Nederland is er tot op heden alleen gekeken naar hoe biseksuelen vorm kunnen geven aan hun seksualiteit door bijvoorbeeld parallelle relaties met mannen en vrouwen aan te gaan of te kiezen voor een mannelijke partner en daarna een vrouwelijke partner (seriële biseksualiteit) (Kuppens, 1996). Dit veronderstelt dat biseksuelen in ieder geval met mannen en vrouwen relaties zouden moeten hebben (gehad) om hun biseksualiteit te kunnen uitoefenen. Uit mijn studie blijkt dat men in de eerste plaats wil praten over de eigen biseksualiteit; niet om de biseksualiteit te valideren, maar om gezien te worden als een eerlijke en betrouwbare persoon, om volledig geaccepteerd te worden, en om een band op te bouwen (Maliepaard, 2018a). Het

is dan ook logisch dat bisexualiteit binnen een relatie een belangrijke rol kan innemen, hoewel dit zeker niet in elke relatie het geval is (Lahti, 2015), en de rol kan variëren over de tijd heen.

Romantische relaties zijn, zoals eerder gesteld, niet slechts een verbintenis tussen twee (of meerdere) personen, maar een netwerk van emoties, gevoelens en betekenissen die worden beïnvloed door intrapsychische, interpersoonlijke, en meer contextuele factoren. Wat betreft contextuele factoren is er zeker een rol weggelegd voor stereotypen, vooroordelen, en maatschappelijke discourses. Wat betreft interpersoonlijke factoren, is het belangrijk hoe men samen een relatie vormgeeft. Daarnaast dienen we ook de invloed van individuele (intrapsychische) factoren van de relatiepartners – denk aan karakter, persoonlijke omstandigheden, normen, waarden en levensstijl – in ogenschouw te nemen.

Wat betreft negatieve ervaringen blijkt er vaak sprake te zijn van onzekerheid van iemands partner. Deze onzekerheid reflecteert geïnternaliseerde vooroordelen over bisexualiteit (bijvoorbeeld het vooroordeel dat je niet loyaal bent of zowel met mannen als vrouwen seks moet hebben als biseksueel persoon), denken dat men of homo of hetero is (mononormativiteit), en denken dat men binnen een relatie alles moet kunnen bieden (compulsory coupledness). Hoewel dit onderzoek vooral een verkenning is en meer onderzoek nodig is dat zich specifiek richt op bisexualiteit (als identiteit of als aantrekkingskracht tot mensen van meerdere geslachten), bieden deze resultaten wel een indicatie dat deze onzekerheid belangrijke gevolgen kan hebben voor de romantische relatie en de individuele personen. Dit processen leiden immers niet alleen tot angst en (verdere) onzekerheid bij de partner, maar zeker ook tot een verminderde mentaal welbevinden bij de biseksuele persoon (Feinstein & Dyar, 2018). Bovendien, binegativiteit binnen de relatie kan ook gevolgen hebben voor het wel of niet willen/durven uiten van de eigen seksualiteit in volgende relaties en in andere (sociale) omgevingen.

Dit wil niet zeggen dat romantische relaties per se leiden tot minder mentaal welbevinden. In dit onderzoek zijn een aantal situaties genoemd waarin er ruimte is om op seksueel gebied met iemand van een ander geslacht dan de partner seks te hebben, maar vooral ook dat een partner acceptierend kan zijn: iemand bij wie je je bisexualiteit kan uiten en iemand die je daarin kan steunen door zich uit te spreken tegen vooroordelen of de ander te steunen in het vormgeven van een non-heteroseksueel c.q. biseksueel (sociaal) leven. Intrapsychische en interpersoonlijke factoren kunnen de internalisatie van contextuele factoren mitigeren en, sterker nog, juist ruimte creëren voor bisexualiteit als identiteit en/of als seksuele c.q. emotionele aantrekkingskracht.

Voor professionals zoals relatietherapeuten en -coaches kan worden gesteld dat het belangrijk is om de

onzekerheid, angst, vooroordelen en andere (onbewust) geïnternaliseerde informatie bij biseksuelen en hun partner(s) bewust te maken om erachter te komen of iemands biseksuele identiteit of aantrekkingskracht een rol speelt binnen de relatieproblematiek. Het praten over vooroordelen en verwachtingen over (monogame) relaties en het belang van acceptatie lijken eveneens belangrijk om ruimte te scheppen voor bisexualiteit. Voor huisartsen en professionals in de geestelijke gezondheidszorg kan het eveneens belangrijk zijn om te onderzoeken in hoeverre iemands biseksuele oriëntatie en romantische relaties bijdragen tot verminderd mentaal welbevinden. Open vragen stellen over iemands seksuele oriëntatie, identiteit en partner(s) is daarbij van vitaal belang, evenals bewustzijn van eigen aannames over relatievormen, seksuele diversiteit en fluiditeit.

Tot slot, dit is een eerste aanzet tot inzicht in de relatie-ervaringen van biseksuele personen. Het is belangrijker om meer inzicht te krijgen in hoe biseksuelen hun relaties vormgeven en ervaren en daarbij bovengestane beeld te compliceren; dus ook verder te kijken dan alleen naar acceptatie van bisexualiteit als oriëntatie en identiteit en dieper inzoomen op de emoties en gevoelens binnen romantische relaties. Binnen mijn onderzoek was er ruimte om hierop te reflecteren, echter mist er diepte. Meer gedetailleerd kwalitatief onderzoek dat zich specifiek richt op de romantische relaties van biseksuele personen kan inzicht geven in hoe de netwerken van emoties, gevoelens en betekenissen worden vormgegeven in interacties tussen relatiepartners, hun sociale omgevingen en de samenleving als geheel. Het is daarbij belangrijk te beseffen dat relaties nooit af zijn en dagelijks worden onderhandeld in interacties.

Belangenconflict

De auteur heeft geen financiële en/of andere belangen bij de conclusies van dit onderzoek. Voor dit onderzoek is er eveneens geen beurs of financiële vergoeding ontvangen vanuit publieke, commerciële of non-profit sector.

Literatuur

- Amsterdam PinkPanel 2014. Onderzoek biseksualiteit: Beschrijvingen van de resultaten, factsheet en persbericht. Geraadpleegd van: <http://app.uva.nl/afgeronde-onderzoeken>
- Ault, A. (1996). Ambiguous identity in an unambiguous sex/gender structure: The case of bisexual women. *The Sociological Quarterly*, 37(3), 449–463
- Baumgartner, R. (2017). "I think that I'm not a relationship person" – Bisexual women's accounts of (internalised) binegativity in non-monogamous relationship narratives. *Psychology of Sexualities Review*, 8(2), 25–40.
- Braida, N. (in druk). Plurisexualities and consensual non-monogamies: Challenging normativities in Italy. In E. Maliepaard & R. Baumgartner (Red.), *Bisexuality in Europe: Sexual citizenship, romantic relationships, and bi+ identities*. Routledge.
- Daly, S.J., King, N., & Yeadon-Lee, T. (2018). 'Femme it up or dress it down': Appearance and bisexual women in monogamous relationships. *Journal of Bisexuality*, 18(3), 257–277.
- Daly, S.J. (in druk). Bisexual women and monogamy. In E. Maliepaard & R. Baumgartner (Red.), *Bisexuality in Europe: Sexual citizenship, romantic relationships, and bi+ identities*. Routledge.
- Felten, H., Van Hoof, J., & Schuyf, J. (2010). "Wees jezelf, maar wees niet anders": Heterojongeren over homo- en biseksualiteit. In S. Keuzenkamp (Ed.), *Steeds gewoner, nooit gewoon: Acceptatie van homoseksualiteit in Nederland* (pp. 54–75). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Feinstein, B. A., & Dyar, C. (2018). Romantic and sexual relationship experiences among bisexual individuals. In: D.J. Swan & S. Habibi (Red.), *Understanding bisexuality: Theories, research, and recommendations for the invisible sexuality* (pp. 145–164). Cham: Springer.
- Gusmano, B. (2018). Coming out through an intersectional perspective: Narratives of bisexuality and polyamory in Italy. *Journal of Bisexuality*, 18(1), 15–34.
- Gustavson, M. (2009). Bisexuals in relationships: Uncoupling intimacy from gender ontology. *Journal of Bisexuality*, 9(3–4), 407–429.
- Hayfield, N., Clarke, V., Halliwell, E., & Malson, H. (2013). Visible lesbians and invisible bisexuals: Appearance and visual identities among bisexual women. *Womens Studies International Forum*, 40, 172–182.
- Hartman, J.E. (2013). Creating a bisexual display: Making bisexuality visible. *Journal of Bisexuality*, 13(1), 39–62.
- Kangasvu, J. (in druk). Bisexuality as an identity and as a conceptual tool in sexual politics in Finland. In E. Maliepaard & R. Baumgartner (Red.), *Bisexuality in Europe: Sexual citizenship, romantic relationships, and bi+ identities*. Routledge.
- Klesse, C. (2011). Shady characters, untrustworthy partners, and promiscuous sluts: Creating bisexual intimacies in the face of heteronormativity and biphobia. *Journal of Bisexuality*, 11(2–3), 227–244
- Kuppens, A. (1996). Biseksuele identiteiten: tussen verlangen en praktijk. *Tijdschrift voor Seksuologie*, 20(4), 338–348.
- Lahti, A. (2015). Similar and equal relationships? Negotiating bisexuality in an enduring relationship. *Feminism & Psychology*, 25(4), 431–448.
- Lahti, A. (in druk). Becoming of the family relations and circle of friends after a bisexual break-up. In E. Maliepaard & R. Baumgartner (Red.), *Bisexuality in Europe: Sexual citizenship, romantic relationships, and bi+ identities*. Routledge.
- Maliepaard, E. (2018a). *Bisexual Rhapsody: On the everyday sexual identity negotiations of bisexual people in Rotterdam and Amsterdam and the productions of bisexual spaces*. Ede: Print-Service Ede.
- Maliepaard, E. (2018b). Disclosing bisexuality or coming out? Two different realities for bisexual people in the Netherlands. *Journal of Bisexuality*, 18(2), 145–167
- Maliepaard, E. (2018c). Biseksueel versus panseksueel versus...? *Raffia: Online magazine on gender, diversity, and feminism*. Geraadpleegd van: <https://raffia-magazine.com/2018/09/23/biseksueel-versus-panseksueel-versus/>
- Maliepaard, E. (2019). *De bi-beweging in Nederland: Ontwikkelingen en ervaringen van vooraanstaande bi-activisten sinds de jaren '90*. Amsterdam: Atria.
- Schatzki, T.R. (2008). *Social practices: A Wittgensteinian approach to human activity and the social* (2nd ed.). Cambridge, England: Cambridge University Press.
- Toft, A., & Yip, A.K. (2018). Intimacy negotiated: The management of relationships and the construction of personal communities in the lives of bisexual women and men. *Sexualities*, 21(1–2), 233–250.
- YouGov (2018). *More young Americans now identify as bisexual*. Geraadpleegd van: <https://today.yougov.com/topics/relationships/articles-reports/2018/06/18/more-young-americans-now-identify-bisexual>
- YouGov (2019). *One in five young people identify as gay, lesbian or bisexual*. Geraadpleegd van: <https://yougov.co.uk/topics/relationships/articles-reports/2019/07/03/one-five-young-people-identify-gay-lesbian-or-bise>

Summary

Bisexuality in romantic relationships: A tentative exploration

This article is a tentative exploration of the positions that bisexuality may occupy in romantic relationships. On the basis of interviews with 31 bisexual/plurisexual people (21 women, 10 men) I discuss how bisexuality is experienced in romantic relationships. Romantic relationships are not only an agreement between partners, but are also constituted by networks of emotions, feelings, and meanings from self, partner(s), social environment, and the social world. This article shows how partners' experiences and behaviour are influenced by bisexual stereotypes, mononormativity, and the institutionalisation of monogamy. Partners are, however, not just "passive actors" but may also proactively create space for bisexuality in romantic relationships.

Keywords: Romantic relationships, bisexuality, stereotyping, mononormativity, monogamy

Trefwoorden: Romantische relaties, biseksualiteit, stereotypering, mononormativiteit, monogamie